

"TRYCKET"

1992-09-15

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM NR

Sida 1( )

Mål nr
T 485/90

meddelad i Stockholm den

REVISIONSKÄRANDE

Jernmanufaktur Aktiebolaget Raco, 556054-8504, Box 9118,
200 39 MALMÖ

Ombud: advokaten Bengt Sjövall, Mannheimer Swartling
Advokatbyrå, Box 4291, 203 14 MALMÖ

REVISIONSSVARANDE

Klemeco Nord Aktiebolag, 556209-1297, Boarp 790,
~~262 00 ÄNGELHOLM~~

Ombud: advokaten Claes Peyron, Box 1325, 251 13 HELSINGBORG

SAKEN

Skadestånd på grund av kontraktsbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinge, avd 4, dom den 31 oktober 1990,
DT 4234

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Jernmanufaktur har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ogillar Klemecos talan samt tillerkänner Jernmanufaktur ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten och i hovrätten.

Akten

	Postadress	Telefon	Expeditionstid
HÖGSTA DOMSTOLEN	Box 2066 103 12 STOCKHOLM	08-617 64 00	08.45-12.00 13.15-15.00

Klemeco har bestritt ändring.

Parterna har fordrat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

	Postadress	Telefon	Expeditionstid
	Box 2066		08.45-12.00
HÖGSTA DOMSTOLEN	103 12 STOCKHOLM	08-617 64 00	13.15-15.00

Tingsrätten: rådmännen Gunilla Zetterberg och Britt-Marie Riving samt tingsfiskalen Eva Wendel. Enhälligt.

Hovrätten: hovrättsrådet Ingrid Berg, f d hovrättsrådet Bengt-Erik Åberg, kammarrättsassessorn Jerry Eriksson och hovrättsassessorn Maths Göransson. Jerry Eriksson skiljaktig.

Högsta domstolen: JR:n Gregow, Freyschuss och Nilsson meddelade den 17 april 1991 prövningstillstånd samt förordnade att Stockholms handelskammare, Sveriges Industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel och Sveriges Handelsagenters förbund skulle beredas tillfälle att yttra sig i målet. JR Freyschuss utsågs att vara fast referent.

Sammanfattning av frågeställningen i målet: Jernmanufaktur var återförsäljare med ensamrätt för en av Klemecos produkter. För år 1986 köpte Jernmanufaktur av Klemeco för mindre än det i punkten 3.1 i återförsäljaravtalet angivna beloppet, varför Klemeco i enlighet med punkterna 3.4 och 10.3 hävde avtalet. Hävningen godtog av Jernmanufaktur. Klemeco yrkar nu skadestånd med 442 942 kr jämte ränta. Som grund för yrkandet anför Klemeco att Jernmanufaktur genom punkten 3.1 garanterat att köpa för de där angivna beloppen för åren 1986 och 1987 och att därför Jernmanufaktur är skadeståndsskyldigt när minimikvantiteterna ej uppnåtts (strikt ansvar) samt att skadan uppgår till det yrkade beloppet. Jernmanufaktur bestrider yrkandet på den grunden att punkten 3.1 ej innebär ett garantiåtagande samt att även om så är fallet skadestånd genom punkten 3.4 har uteslutits som sanktion. Det yrkade skadeståndet är vitsordat av Jernmanufaktur i Högsta domstolen, varför partierna härom i underinstansernas domar kan genomgåas översiktligt. Målet gäller bara huruvida punkten 3.1 utgör en garanti som har skadestånd som sanktion. Målet gäller följaktligen inte huruvida Jernma-

nufaktur verkligen har på allt sätt och efter bästa förmåga aktivt
★ verkat för största möjliga avsättning av produkterna (punkten 5.1).
Återförsäljaravtalet finns som bilaga till tingsrättsdomen.

Revisionsinlaga jämte två bilagor Tryckbilaga 1-3

Därefter meddelade HD prövningstillstånd.

Jernmanufaktur kompletterade sin revisionsinlaga
Tryckbilaga 4

Klemeco inkom med genmäle. Tryckbilaga 5

Efter anmodan av HD inkom de fyra remissyttrandena. (EÅ 85 och
kommentaren härtill - se tryckbilaga 23-24) Tryckbilaga 6-9

Sedan parterna förelagts att skriftligen slutföra sin talan inkom
slutskrifter. Tryckbilaga 10-11

Ställföreträdaren i Klemeco, Bertil Burström, inkom med inlaga
(som torde kunna läsas extensivt). Bilagorna utgör egentligen ny
bevisning. Tryckbilaga 12

Jernmanufaktur har yrkat ersättning för rättegångskostnader.
Tryckbilaga 13

Klemeco har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 20 000 kr
avseende ombudsarvode (se slutet av tryckbilaga 11).

Klemeco har förklarat sig kunna vitsorda bara 30 371 kr, varav
30 000 kr ombudsarvode, av Jernmanufacturs rättegångskostnadsan-
språk. Tryckbilaga 14

Jernmanufaktur har avslutat med att kommentera Bertil Burströms
inlaga och Klemecos begränsade vitsordande av Jernmanufacturs rät-

tegångskostnadsanspråk.

Tryckbilaga 15

Beträffande rättegångskostnader skall sägas att vid tingsrätten yrkade Jernmanufaktur den ersättning som Jernmanufaktur tillerkändes i tingsrättsdomen. I hovrätten yrkade Jernmanufaktur och begränsade Klemeco sitt vitsordande enligt vad som framgår av

Tryckbilaga 16-17

BEVISNING

Som framgår av ovanstående inlagor har parterna samtyckt till att målet avgöres på handlingarna samt åberopat bevisning enligt följande.

Jernmanufaktur: (se tryckbilaga 10)

Förhöret under sanningsförsäkran i hovrätten med Jernmanufacturs VD Lars Jivede till styrkande av att Jernmanufaktur ej garanterat någon inköpsvolym.

Tryckbilaga 18

Klemeco: (se tryckbilaga 5)

Förhöret under sanningsförsäkran i hovrätten med Klemecos ställföreträdare Bertil Burström till styrkande av att Jernmanufaktur garanterat den angivna inköpsvolymen och att denna garanti varit av avgörande betydelse för Klemeco när man ingått på det fortsatta samarbetsavtalet.

Tryckbilaga 19

Återförsäljaravtalet (se tingsrättsdomen bilaga nr 1) till styrkande av garantiåtagande och skadeståndsskyldighet.

Skrift från advokat Carl Ekberg den 23 december 1985 till stöd för att återförsäljaravtalet innebar ett garantiåtagande beträffande minimikvantiteterna. Skriften har även åberopats i underinstanserna

och kommenteras av Jernmanufaktur i tryckbilaga 10 sid 11.

Tryckbilaga 20

Ovan anförd bevisning är återopad även i underinstanserna.

RÄTTSUTREDNING

Allmänt om ensamåterförsäljare

SOU 1984:85, Handelsagentur och kommission, behandlar ensamåterförsäljare enligt följande.

Beskrivning av gällande rätt,
s 37 f

En kategori som har många beröringspunkter med kommissionärer, agenter och handelsresande är ensamåterförsäljarna. Med ensamåterförsäljare avses den som köper en produkt i fast räkning av en leverantör och därefter med ensamrätt för ett visst geografiskt område säljer den vidare i eget namn. Ensamåterförsäljaren ingår alltså två köpeavtal, varvid han handlar i eget namn och för egen räkning. Rättsförhållandet mellan leverantören och ensamåterförsäljaren brukar regleras i ett ensamåterförsäljningsavtal. Varken KommL eller någon annan författning innehåller några bestämmelser om ensamåterförsäljaren och dennes förhållande till leverantören.

s 72

2.9 Ensamåterförsäljare

Det har ovan nämnts att varken KommL eller någon annan författning innehåller några bestämmelser som gäller för ensamåterförsäljaren och dennes förhållande till leverantören eller huvudmannen. För detta rättsförhållande gäller de allmänna kontraktsrättsliga reglerna om varaktiga kontraktsförhållanden. Några av reglerna om kommission och agentur torde därför vara tillämpliga.¹ I förarbetena till 1974 års ändringar i KommL finns det uttalanden om att KommL:s regler skall kunna tillämpas analogt på andra mellanmän än dem som uttryckligen omfattas av lagen.² Frågan torde dock inte ha varit föremål för rättslig prövning.

Rättsförhållandet mellan en leverantör eller huvudman och en ensamåterförsäljare regleras i ensamåterförsäljningsavtal. Enligt sådana torde ensamåterförsäljaren ha samma skyldighet som en agent med ensamrätt att aktivt verka för försäljning av huvudmannens produkt, dvs. en arbetsplikt.³ Denna skyldighet är ofta närmare bestämd i avtalet. I många avtal är ensamåterförsäljaren förpliktad att uppnå en viss årlig minimiomsättning.⁴ Bland de bestämmelser i övrigt för agenter som torde gälla även för ensamåterförsäljare skall nämnas bestämmelsen om informationsplikt. I avtalet kan ensamåterförsäljaren vara förpliktad att hålla leverantören underrättad om utvecklingen på marknaden samt vidare att svara för kundservice och att hålla lager.

¹ Lando s. 250.

² SOU 1970:69 s. 48 och prop. 1974:29 s. 46.

³ Sandvik s. 56.

⁴ Lando s. 252.

Överväganden och förslag

s 86 f

Tryckbilaga 21

s 186

Tryckbilaga 22

Det standardavtal, som hänvisas till på s 186. I de ovan citerade sakkunnigyttrandena kallas standardavtalet för EÅ 85. Det är § 8 i standardavtalet som jämföres med punkten 3.1 i det nu aktuella avtalet. Som framgår av sakkunnigyttrandena anses § 8 ej skadeståndssanktionerad. Intressanta klausuler är vidare § 4, § 18 och § 19.

Tryckbilaga 23

Kommentaren till standardavtalet EÅ 85.

Tryckbilaga 24

Frågan om en garanti (utfästelse) i ett avtal alltid - såvitt annat ej avtalats - förenas med skadestånd som sanktion. Vidare frågan vad som krävs för att en garanti skall föreligga.

Se Hellner, Speciell Kontraktsrätt, II, 1984, s 263 ff och s 313 ff.

Tryckbilaga 25-26

Det kan påpekas att det nog krävs mer för att utfästelse (garanti) i fråga om fel skall föreligga enligt nya köplagen 40 § 3 st än det krävdes i den gamla köplagen 42 § 2 st och det krävs i den nuvarande jordabalken 4:19 - se härom Hellner-Ramberg, Speciell avtalsrätt I, Köprätt, 1991, s 195 ff. Som där framgår beror detta på speciella förhållanden i den nya köplagen (en mycket generös behandling av den skadelidande i 40 § 1 st). Det bör därför knappast påverka bedömandet av huruvida en garanti föreligger i det nu aktuella målet. Vidare skall noteras att i fråga om säljarens dröjsmål är enligt nya köplagen 27 § en utfästelse överhuvudtaget ej ett rekvisit för fullt skadestånd. Men det var det inte enligt gamla köplagen heller. Håstad, Den nya köprätten, 1990, s 96 f, diskuterar detta.

Bengtsson, Särskilda Avtalstyper I, 1976, skriver på sid 179 (under rubriken sammanfattning - påföljder av kontraktsbrott) följande stycke, som kan tyda på att ordet "skall" i punkten 3.1 ej räcker för att det skall vara en garanti.

När det är fråga om arbete, innebär överenskommelser om tiden för avtalets fullgörande och om prestationens kvalitet ofta att vederbörande bara åtagit sig att utföra arbetet med omsorg; han lovar långtifrån alltid att klara av sin prestation till viss tidpunkt oberoende av alla yttre hinder som kan möta, och än mindre garanterar han ett perfekt resultat oavsett alla yttre förhållanden som kan påverka kvaliteten. I sådana fall kan förseningar och fel i arbetsresultatet anses som kontraktsbrott bara om culpa förekommit. Vi har mött exempel på detta resonemang bl. a. vid entreprenad (6.5—6.7) och syssemansavtal (8.4).

De i revisionsinlagan, tryckbilaga 1, s 3 gjorda hänvisningarna till författarna Lando och Sandvik citeras Tryckbilaga 27-28

Frågan om avtalstolkning - Är angivandet av minimikvantiteten i punkten 3.1 en garanti eller bara en målsättning.

Ramberg, Allmän avtalsrätt, 1991, skriver på sid 90 ff om tolkningsmetoder.

Språkinriktad metod (s 93 f) - orden "skall" i punkten 3.1 talar för en garanti, i synnerhet om ordet jämföres med formuleringen i EÅ 85, § 8 med dess målsättning.

Systeminriktad metod (s 99 f) - Avtalsbestämmelserna förutsätts ingå i ett konsekvent och följdriktigt system. Vid tolkningen av punkten 3.1 bör man då finna en tolkning som harmonierar med avtalets övriga bestämmelser. Härvid talar punkten 3.4 jämförd med 10.3 samt i synnerhet punkten 10.4 för att punkten 3.1 ej innebär en garanti.

Norminriktad metod (s 101 f) - Eftersom remissyttrandena entydigt anger att det brukliga är att bestämmelser om minimikvantiteter inte är skadeståndssanktionerade skulle man kunna se den ordningen som en slags dispositiv rätt, vilken kräver särskild tydlighet i uttryckssättet för att frångås. Tryckbilaga 29

Skälighetsinriktad metod (s 109 f) - samma krav på tydlighet vad gäller formuleringen av garantin som vid den norminriktade metoden med hänsyn till att det framgår av sakkunnigyttrandena att en garanti för minimikvantiteter skulle vara mycket oförmånlig för Jernmanufaktur.

Tryckbilaga 30

Oklarhetsregeln (s 113 ff) - Jernmanufakturs dåvarande ombud Nilsson har formulerat avtalet. Otydligheten i avtalet skall därför tolkas till nackdel för Jernmanufaktur. Samma resonemang kan tillämpas med den s k culpapregeln. (Adlercreutz' terminologi)

Utrymme för en partsinriktad-subjektivistisk tolkningsmetod (s 103) torde saknas.

Rättsfallet NJA 1990 s 24 är jämförbart på så sätt att ett uttryck i avtalet sätts i relation till allmänt språkbruk och övriga förhållanden. Adlercreutz, Avtalsrätt II, 1991, skriver på sid 123 n angående tolkning följande. "Tolkning och utfyllning måste alltid ingå som ett första led och är ibland, särskilt när upplysning^{er} om avtalsslutet saknas, den enda lösningen att tillgå. Det är möjligt, med tanke på NJA 1990, s 24, att en objektiv bedömning med nedtoning av subjektiva omständigheter vinner terräng i HD:s praxis."

ÖVRIGT

I Industriförbundets yttrande, tryckbilaga 6, anföres på sid 6 n att en omständighet som talar för att skadeståndsansvar för bristande uppfyllelse av kvantitetsåtagande ej avsetts är att huvudmannen enligt avtalet kan ändra sitt pris gentemot återförsäljaren. Ingen av parterna har tagit upp denna omständighet. Eventuellt beror det på att det inte är helt klart vad som gäller härvidlag enligt avtalet punkterna 4.1 och 4.2. Dock verkar det som om Klemeco hade en sådan rätt. I EÅ 85 regleras denna fråga i § 4; här kan tydligen parterna välja.

I målet väckte Klemeco talan vid tingsrätten den 25 november 1986.

Rotel 3/01a Olsson 1992-05-08

ib

PS

Angående det ovan anförda att skadeståndsansvar vid garanti är en central rättsgrundsats (jfr Hellner, Tryckbilagen 25 s 264 n) - se även Rodhe, Obligationsskatt, 1956, s 538

Tryckbilagen 31